

MEER KLEUR IN DE KERK

HANS EUSER

Meer kleur in de kerk

Zeven sleutels voor een
interculturele gemeente
die Jezus weerspiegelt

Buijten & Schipperheijn *Motief*
Amsterdam

Micha Nederland gelooft dat juist christenen de opdracht hebben gekregen om te streven naar gerechtigheid, en hierin voorop zouden moeten lopen. Daarom brengen wij de kerk in Nederland in beweging, geïnspireerd vanuit de bekende Bijbeltekst Micha 6:8: 'Er is jou, mens, gezegd wat goed is, je weet wat de HEER van je wil: niets anders dan recht te doen, trouw te betrachten en nederig de weg te gaan van je God'.

Meer kleur in de kerk maakt deel uit van de Micha-boekenreeks. De Micha-boekenreeks is een samenwerking tussen Micha Nederland en uitgeverij Buijten & Schipperheijn. Samen brengen we nieuwe boeken of boekvertalingen uit die:

- christenen raken, prikkelen en motiveren om een rechtvaardige leefstijl te ontwikkelen;
- meer diepgang brengen rondom sociale en ecologische gerechtigheidsthema's;
- bijdragen aan de doelstellingen van Micha Nederland en haar partnernetwerk.

De Micha-boekenredactie bestaat uit Geert Jan van Dijk, Jilke Tanis, Lysanne van de Kamp (Micha Nederland), Marcel Catsburg, Merijn Wijma (uitgeverij Buijten & Schipperheijn), Nathalie Nede, Rosalie Schoemaker.

ISBN: 9789463693295

© 2025 Buijten & Schipperheijn *Motief*
Amsterdam

Behoudens uitzonderingen krachtens de Auteurswet van 1912 mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen of openbaar gemaakt, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

Voor het maken van kopieën uit deze uitgave, ook voor zover toegestaan door de Auteurswet, zijn vergoedingen verschuldigd. Voor betaling van vergoedingen en voor toestemming voor het overnemen van gedeelten in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken wende men zich tot de uitgevers. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

Omslagillustratie: Marcel Flier (beeld: Shutterstock en Creative Market)
Vormgeving: Buijten & Schipperheijn

Bijbelcitaten zijn afkomstig uit de NBV21, tenzij anders vermeld.

Meer kleur in de kerk begint met meer liefde in het hart, en dat ademt elk hoofdstuk van dit boek.

Shadi Haddad, verbindend specialist internationale kerken

Dit boek is een cadeau van Hans Euser aan de kerken in Nederland. Het helpt ze kleurrijker te worden, zowel letterlijk als figuurlijk. Het boek bevat een mooie mix van gedrevenheid en bedrevenheid.

Sake Stoppels, emeritus lector theologie Christelijke Hogeschool Ede

Wat dit boek bijzonder krachtig maakt, is dat Euser geen oppervlakkig betoog voor 'diversiteit' houdt, maar de diepere roeping van de kerk blootlegt: om te leven als een voorproefje van Gods Koninkrijk waarin eenheid in verscheidenheid centraal staat.

Hedwig Komproe, pastor, psycholoog en theoloog

Dit boek leest fijn en geeft een duidelijk beeld van de noodzaak van kleurrijke kerken. Het is een verrijking voor ieder persoon die de visie heeft om intercultureel kerk te zijn. Ik raad de lezers aan om de leiding van de Geest daarin te zoeken. Dit zal je helpen om niet alleen de kennis uit het boek te halen maar ook een levende openbaring van de Geest te ontvangen.

Eric Rufyirirana, pastor Crosspoint Kingdom Impact Eindhoven

Dit boek vertelt hoe de voorganger van een 'gewone' Nederlandse gemeente, een multiculturele gemeente begint, vormgeeft en uitbouwt. Open, eerlijk, kwetsbaar, doorspekt van mooie voorbeelden, citaten en verwijzingen die laten zien hoezeer multiculturaliteit tot de wortels van het christelijk geloof behoort. Een welkome, heldere handleiding voor ieder die naar meer kleur in de kerk verlangt.

Arnold van Heusden, directeur Connecting Churches

De auteur neemt de lezer mee via verlangen naar visie en vaardigheid, en is eerlijk over alle valkuilen onderweg én de belofte aan het eind van de rit. Daarbij weet hij ook nog te overtuigen hoe maatschappelijk relevant dit interculturele verhaal is, juist in tijden van

polarisatie en spanningen. Wat mij betreft verplichte kost voor alle voorgangers en kerkelijk werkers, ongeacht van welke kerkelijke achtergrond.

Madelon Grant, algemeen coördinator SKIN

Ik ben Hans Euser dankbaar voor zijn uitnodiging om te groeien in multicultureel gemeente-zijn. Met een stevige Bijbelse basis laat hij zien hoe Gods verlangen naar veelkleurige gemeenschappen ons in beweging zet. Zijn brede ervaring vertaalt dit visioen in zeven praktische sleutels, die helpen om aan de slag te gaan met persoonlijke groei, culturele gevoeligheid, relationele vaardigheden en geestelijke strijd.

*Benno van den Toren, Hoogleraar Interculturele Theologie,
Protestantse Theologische Universiteit*

Wie kiest er nu bewust voor een kerk vol verschillen? Met zijn rijke ervaring in interculturele kerken laat Hans Euser op een inspirerende en praktische manier zien hoe dit niet alleen mogelijk is, maar ons juist dichterbij Jezus brengt. In een tijd waarin we ons zo gemakkelijk terugtrekken in onze eigen bubbel, is deze boodschap belangrijker dan ooit.

Coen Legemate, pastor ICF Rotterdam Zuid

Een boek dat theologie en praktijk helder verbindt, vol herkenbare voorbeelden. Hans is in staat om overzichtelijk en inzichtelijk te schrijven. Hij legt eerst een grondige Bijbelse basis, waarop hij voortbouwt met zeer actuele principes. Rijkelijk geïllustreerd met praktische en levensechte voorbeelden.

Rien van der Toren, niet-westers socioloog en intercultureel trainer

Inhoud

Woord vooraf	9
Inleiding	11
Deel 1: Waarom interculturele kerken?	15
1. Jezus voor allen, allen voor Jezus	17
2. Gods Geest bouwt bruggen	27
3. De Vader verzoent	39
Deel 2: Wat zijn interculturele kerken?	51
4. Interculturele kerken in soorten en maten	53
5. De ICF van Veenendaal	65
Deel 3: Hoe vorm je interculturele kerken?	77
6. Angst overwinnen – de persoonlijke sleutel	79
7. Ruimte maken – de theologische sleutel	93
8. Eenheid bevorderen – de organisatorische sleutel	103
9. Samen vieren – de liturgische sleutel	115
10. Elkaar begrijpen – de culturele sleutel	127
11. Conflicten hanteren – de relationele sleutel	139
12. Bolwerken slechten – de geestelijke sleutel	149
En nu?	158
Aanbevolen literatuur	159
Noten	161

Woord vooraf

‘Pap, ik ben zo boos geworden op mijn docent’, vertelde mijn toen vijftienjarige dochter na een lange dag op school. ‘We hadden het over mensen met een migratieachtergrond in Nederland en hij vond dat er te veel van waren.’ Ze liep weer net zo rood aan als tijdens die les. ‘Ik ben gaan staan en heb hardop in de klas gevraagd of hij ook maar één iemand uit het buitenland persoonlijk kende. Hoe durft hij dat te zeggen!?’

Hoewel ik geen voorstander ben van openlijke opstand tegen docenten, was ik best trots op mijn middelste kind. Samen met haar oudere broer en jongere zus heeft ze heel wat keren thuis aan tafel geluisterd naar de verhalen van Palestijnen, Iraniërs en Congolezen. Haar grote gevoel voor gerechtigheid werd daar gevoed; ze leerde al vroeg dat Gods wereld groter is dan onze eigen witte bubbel.

Ondertussen zien we de samenleving polariseren, het politieke debat verharderen; en de kerk... je zou verwachten dat zij profetisch opstaat, maar helaas blijkt zij het stilste meisje in de klas. Dat kan onbewust en onbedoeld zijn, onbeholpen zelfs. Ik heb er ooit aan meegedaan, maar ben er anders over gaan denken.

In dit boek neem ik je mee op mijn zoektocht in het Woord en de wereld op onze stoep. We zullen ontdekken dat intercultureel kerk-zijn naar Gods bedoeling is, maar ook dat het soms behoorlijk ingewikkeld kan zijn. Ik deel Bijbelse inzichten, persoonlijke ervaringen en geleerde lessen, in de hoop op meer kleur in de kerk; dat we leren om samen te leven en geloven in ons mooie Nederland.

Ik ben dankbaar voor alle contacten die ik heb mogen leggen met mensen van andere culturele achtergronden. Van jullie heb ik geleerd dat integratie niet makkelijk, maar wel mogelijk is. Ik heb gezien hoe de kerk daarin een rol van betekenis kan spelen. Jullie hebben me op mijn blinde vlekken gewezen, maar ook uitgenodigd om dankbaar te zijn voor mijn eigen afkomst. Bijzonder dat ik dit al vijftientig jaar samen met mijn vrouw Carolien mag meemaken. Ik zie uit naar de volgende kwart eeuw en hoop dat dit boek bijdraagt aan meer begrip van en betrokkenheid op de kleurrijke kerk van Nederland.

Het is geschreven voor iedereen die de interculturele reis maakt of wil gaan maken. Of je nu in het dorp of de stad woont, op leeftijd bent of aan het begin staat, hooggeschoold bent of praktisch opgeleid, met migratieachtergrond of hier geboren, leidinggevende of 'gewoon' lid in de kerk, we kunnen allemaal een volgende stap zetten richting de toekomst die Johannes schetst in zijn visioen waar volken, stammen, talen en natiën in veelkleurige eenheid rond de troon van het Lam aanbidden (Openbaring 7:9).

Hans Euser

Pinksteren 2025

Inleiding

Stel dat we een familieportret zouden maken van de kerk in Nederland anno 2025. Dan zie je dat zes van de tien christenen op de foto een Nederlandse herkomst hebben; vier van de tien zijn van buitenlandse komaf. Dat beeld komt aardig overeen met de werkelijkheid, want zo'n 40% van de kerkgangers in Nederland heeft een migratieachtergrond. Kijk je hen goed in de ogen, dan valt op dat zij gemiddeld genomen jonger zijn dan hun Hollandse broeders en zusters. Terwijl de gevestigde kerken in Nederland vergrijzen, krijgt de kerk tegelijkertijd steeds meer kleur.¹

De foto maakt de diversiteit in de kerk van Nederland zichtbaar, maar je ziet niet meteen dat zij ook verdeeld is. Op dit portret lijkt alles pais en vree. Maar los van het papier is de werkelijkheid anders. Veel Nederlandse kerken hebben geen idee van de nieuwe migrantengemeenschappen in ons land. Er zijn honderdduizenden christenen bijgekomen,² maar die weten zich niet altijd verwelkomd door hun autochtone broeders en zusters. Er is weinig contact en nauwelijks samenwerking, laat staan interculturele gemeenschapsvorming.

En dat terwijl er zoveel kansen voor ontmoeting zijn. Ongeveer 28% van de 18 miljoen Nederlanders heeft een migratieachtergrond – in de drie grootste steden is dat zelfs meer dan 50%. Ook in andere plaatsen wordt de culturele diversiteit steeds zichtbaarder. Zo telt ons land bijna 100 gemeenten waar meer dan 10.000 mensen met een migratieachtergrond wonen.³ In meer dan 350 plaatsen zijn azc's. En dankzij de spreidingswet kunnen statushouders gehuisvest worden in elk dorp en in elke stad.⁴

De kerk heeft vele mogelijkheden voor interculturele contacten, ook met andersgelovigen. Terwijl er in de meeste islamitische landen weinig vrijheid is voor christenen om van Jezus te getuigen, biedt Nederland alle ruimte. Waar die wordt benut ontstaan vaak nieuwe relaties en soms bijzondere bekeringen. Er komen vluchtelingen tot geloof in kerken die hen gastvrij ontvangen, zelfs in een plaats als Noordburgum, waar in de afgelopen jaren meer dan 100 zogenaamde *muslim background believers* zijn gedoopt.⁵

Dit boek is voortgekomen uit de diepe overtuiging dat God verlangt naar eenheid in zijn kerk. Het eerste deel gaat daarom dieper in op het waarom van meer kleur in de kerk. Ik schets de visie voor intercultureel kerk-zijn zoals die opkomt uit het hart van de drie-ene God. In hoofdstuk 1 laat ik zien dat Jezus zowel voor Joden als Samaritanen én heidenen gekomen is. In hoofdstuk 2 maak ik duidelijk dat de Geest aanstuurt op de vorming van interculturele geloofsgemeenschappen. In hoofdstuk 3 leg ik uit dat de Vader al vanaf de schepping werkt aan eenheid en verzoening tussen de volken.

Deel 2 handelt over de vraag wat intercultureel kerk-zijn is. Ik begin in hoofdstuk 4 met een definitie en omschrijving. In hoofdstuk 5 volgt het verhaal van de kerk waar ik zelf bij betrokken was, de International Christian Fellowship (ICF) van Veenendaal.

In deel 3 bespreek ik, aan de hand van zeven sleutels, hoe kerken en christenen kunnen omgaan met de uitdagingen waar ze tegenaan lopen bij het streven naar meer kleur in de kerk. Achtereenvolgens zijn dat in de hoofdstukken 6 tot en met 12 de persoonlijke, theologische, organisatorische, liturgische, culturele, relationele en geestelijke sleutel.

In dit boek vind je dus zowel visie als voorbeelden en vaardigheden voor intercultureel kerk-zijn. Ik heb het geschreven voor theologen die een Bijbelse onderbouwing zoeken voor meer culturele diversiteit in de kerk, voor degenen die er weinig van afweten en er wel nieuwsgierig naar zijn én voor hen die in de praktijk tegen uitdagingen aan-

lopen waar ze handvatten voor nodig hebben. Op de website www.meerkleurindekerk.nl zijn aanvullende materialen te vinden voor individuen, groepen en kerken die hiermee verder willen.

Nog even iets over de kleur waar ik naar verwijst in de titel. Ik bedoel daar niets anders mee dan culturele diversiteit. Het gaat me er niet alleen om dat witte kerken meer Afrikanen of Aziaten verwelkomen – wit is óók een kleur. Ik geloof dat migrantengemeenschappen ook geroepen blijven om interculturele contacten aan te gaan, hoe uitdagend dat ook kan zijn. Het doet me denken aan de Burundese pastor die me belde met de vraag of Nederlanders misschien niet van tl-licht houden. Hij was bereid om de lampen te vervangen als dat voor hen drempelverlagend zou werken.

Ik gebruik vaak de term intercultureel in combinatie met kerk en dat is vanuit het Nieuwe Testament net zo onnodig als wanneer ik zou spreken over nat water. We zullen nog zien dat de eerste christenen gekenmerkt werden door hun inclusieve denken en handelen; de kerken die zij vormden waren vanzelfsprekend divers. Dat is vandaag de dag vaak anders. Veel kerken zijn monocultureel (bestaande uit één cultuur) en sommige multicultureel (meerdere culturen die binnen de ene gemeenschap langs elkaar heen leven). In dit boek schrijf ik over kerken die bewust streven naar gelijkwaardige en wederkerige relaties tussen mensen van verschillende culturen. Bij deze vorm van *intercultureel* kerk-zijn gaat het om werkelijke uitwisseling, gezamenlijk geloofsleven en gedeeld leiderschap.

Ik heb hier zelf ervaring mee opgedaan als pionier en voorganger van een interculturele kerk in Veenendaal, tussen 2010 en 2017.⁶ Vanuit mijn rol als directeur van Intercultural Church Plants (ICP) Nederland kreeg ik sinds 2017 zicht op tientallen kerken die bezig zijn met hun missie in de multiculturele samenleving.⁷ Daarnaast woon en werk ik in Rotterdam, waar we sinds 2021 kerk en koffiezaak combineren in een buurt waar zo'n 80% van de bewoners een migratieachtergrond heeft.⁸

Ik hoop dat dit boek bijdraagt aan een kerk die steeds meer gaat lijken op het familieportret van tien mensen dat ik aan het begin schetste. Die niet alleen op papier, maar in werkelijkheid één is in alle verscheidenheid van mannen en vrouwen, jongeren en ouderen, armen en rijken, witte gelovigen en broeders en zusters van kleur, tot eer van God en tot zegen van Nederland.

Deel 1: Waarom interculturele kerken?

Drie mensen graven een gat. De eerste met zichtbare tegenzin, de tweede met wel iets van plezier en de derde met een aanstekelijk enthousiasme. Je vraagt nieuwsgierig waar ze mee bezig zijn.

‘Ik verplaats grond’, zegt de eerste.

‘Ik werk mee aan een groot project’, antwoordt de tweede.

De derde kan zich nauwelijks bedwingen en valt hem bij: ‘Weet je wat dit gaat worden? Hier komt de grote toegangsdeur, daar de hoogste toren uit de regio. Dit wordt een supermooie kathedraal waar honderden mensen kunnen samenkomen.’⁹

Als je aan de slag wilt met iets wat moeilijk haalbaar lijkt, dan helpt het om een groots visioen te hebben. Gevraagd naar de redenen van intercultureel kerk-zijn kan ik een opsomming geven van de beste motieven: hiermee draag je bij aan een goede integratie, je leert veel van mensen met andere geloofsuitingen, het biedt nieuwe missionaire kansen en op deze manier strijden we samen tegen discriminatie en racisme.

Dat is allemaal mooi en waar.

Maar voor de lange termijn is er een sterker fundament nodig. Daarom wil ik in de komende drie hoofdstukken een spade dieper steken.

We gaan samen naar het hart van de drie-ene God. Allereerst schrijf ik over de Zoon, die de scheidingsmuren tussen Joden en andere volken heeft weggebroken. Daarna letten we op de Geest, die bruggen bouwt tussen hele bevolkingsgroepen. Ten slotte zien we de Vader, die er vanaf het allereerste begin op uit is om de volken met Zichzelf en elkaar te verzoenen.

1. Jezus voor allen, allen voor Jezus

Waarom zou je uitreiken naar de ander, vriend zijn van de vreemdeling, bruggen bouwen naar buitenlanders? En wat motiveert ons in het streven naar meer kleur in de kerk? In dit hoofdstuk begin ik mijn antwoord met Jezus. Hij overtuigde zijn tijdgenoten én mij.

Jezus en ik

Vroeger discrimineerde ik. Vooral Turken en Marokkanen moesten het ontgelden. We zongen ‘Turkie, Turkie, onderjurkie’. En we scholden mensen uit voor vuile Marokkaan. Tussen onze witte reformatorische mavo en de naastgelegen multiculturele openbare school was veel rivaliteit. Eens per jaar gooiden we vuurwerk naar elkaar.

Ik groeide op in een bubbel. Onze straat in Dordrecht kende weinig mensen van kleur en we hadden geen contact met hen. De kerk waar we als gezin naartoe gingen was een heel Nederlandse (hervormde) gemeenschap. In mijn vriendengroep waren twee geadopteerde jongeren; verder was er niemand in mijn omgeving met een buitenlandse achtergrond.

Hoe anders is dat nu! Ik woon met mijn gezin in een wijk waar de hele wereld samenkomt. We houden van Rotterdam met zijn meer dan 170 verschillende nationaliteiten. Onder mijn vrienden reken ik Aziaten, Afrikanen en Arabieren. We eten, lachen en huilen samen, delen ons leven over cultuurgrenzen heen.

We bouwen aan een lokale *community* met veel diversiteit. Geven leiding aan een interculturele kerkplantingsorganisatie. En werken met

mensen die enorm verschillen van onszelf. Ik schrijf zelfs een boek om anderen te enthousiasmeren voor meer kleur in de kerk!

Hoe is dat zo gekomen? Ik herinner me nog goed dat ik achter in de Pauluskerk zat te luisteren naar een preek waar ik weinig van begreep. Het was 7 januari 1996 – ik was achttien jaar oud – toen de gastspreker een voorbeeld aanhaalde van een gelovige vader en een losbandige zoon. Die jongen stapte steeds weer over de drempel, een goddeloze wereld in. En dan legde die vader zijn hand op de schouder van zijn zoon. Hij mocht altijd thuiskomen, wat er ook zou gebeuren. ‘Die hand van God ligt ook op jouw leven’, sprak de dominee. En ik ging bij mezelf na hoezeer ik gezegend was met leuke vrienden, een mooie opleiding en prachtig toekomstperspectief. ‘Maar jij staat met je rug naar de Vader toe.’ Ik realiseerde me met een schok dat het zo was: wel naar de kerk, maar geen relatie met God. Dat indringende beeld zal ik nooit vergeten. Maar toen klonk het bevrijdende evangelie: ‘Kijk eens om naar Degene wiens hand dit is.’ En niet letterlijk – want ik zat tussen mijn vrienden – maar in de geest keerde ik mij tot... Ik weet niet goed hoe te omschrijven wat er op dat moment gebeurde. Een overweldigende oceaan van onmetelijke en liefdevolle bewogenheid en genade stroomde mijn lichaam, ziel en geest binnen. Ik was totaal overrompeld door de allesovertreffende goedheid van God.

De dagen en weken erna gebeurde er heel veel, maar ik zal me beperken tot de ochtend van 8 januari. Samen met mijn vier jaar jongere broer was ik vroeg opgestaan. Rond 5.30 uur bezorgden we kranten, toen een paar getinte jongens ons riepen: ‘Kun je helpen duwen? De accu is leeg.’ Ik zette mijn fiets tegen de muur en voor ik het wist hielp ik, schouder aan schouder, met het starten van hun auto.

‘Wat is er met jou aan de hand?’, reageerde mijn stomverbaasde broer.

‘Eerst zou ik zoiets nooit hebben gedaan’, gaf ik toe. ‘Maar gisteren...’ En ik vertelde hem enthousiast over... Jezus!

Op de vraag naar het waarom van intercultureel kerk-zijn is Jezus mijn eerste antwoord. Als Hij mijn leven niet was binnengekomen, had ik mogelijk nog steeds in mijn comfortzone gezeten, afstand houdend van iedereen die anders was. Maar sinds Hij mijn hart won, ben ik met een nieuwe blik naar mensen gaan kijken. De liefde die Hij uitstortte – echt overstelpend – zoekt een uitweg en stroomt naar vriend, vreemdeling en zelfs vijand!

Ik herinner me nog goed dat ik de evangeliën begon te lezen, met de gedachte: als ik Hem wil volgen, dan moet ik weten hoe Hij denkt, kijkt en handelt. Het kwam eerst ingewikkeld op me over, die oude boeken. Toch heb ik doorgezet. Ik las Matteüs, Marcus, Lucas en Johannes, allemaal. Na het afronden van mijn Middelbare Agrarische School startte ik met mijn negentien jaar op de Evangelische Theologische Hogeschool in Veenendaal. Mijn beeld van de Heer werd steeds scherper. En ik begon beter te begrijpen waarom ik een nieuwe kijk op mensen had gekregen.

Lucas heeft me nog wel het meest geholpen. Als niet-Joodse arts¹ legde hij net weer andere accenten dan zijn Joodse collega-biografen. En dat wierp specifiek licht op Jezus' interculturele ideaal. Ik neem je graag mee op mijn ontdekkingstocht en sta stil bij drie gebeurtenissen uit het evangelie die duidelijk maken dat wij geroepen zijn tot het overbruggen van culturele verschillen. We letten achtereenvolgens op Jezus' omgang met de Joden, met de Samaritanen en met de heidenen.

Jezus en de Joden

Lucas beschrijft eerst Jezus' geboorte,² doop en verzoeking (Lucas 1-4:13). Daarna geeft hij een algemene inleiding (Lucas 4:14-15). En dan volgt het eerste openbare optreden in de kleine stad van Jezus' jeugd (Lucas 4:16-30). De Heer gaat de synagoge van Nazaret in en leest Jesaja 61:1-2a:

De Geest van de Heer rust op Mij, want Hij heeft Mij gezalfd. Om aan armen het goede nieuws te brengen heeft Hij Mij gezonden,